

Paardebloem *Taraxacum officinale*

Hennie Oude Essink

Een probleemplant?

In alle bescheidenheid: als je een artikel over de Paardebloem wilt schrijven loop je al vast bij de aanhef. 'Paardebloem'... moet dat tegenwoordig niet 'Paardenbloem' zijn? Je ontkomt niet aan een bewuste keuze.

'*Taraxacum officinale*'....Een eenduidige tenaamstelling en beschrijving van de alom bekende paardebloem is in geen boek te vinden; je moet kiezen uit een omschrijving als 'een geslacht met honderden microsoorten'; of 'een groep van zes soorten'.

Ik wil over de gewone paardebloem schrijven: gewoonlijk luidt de tweede naam in zo'n geval 'vulgare'. Is de *Taraxacum officinale* dezelfde plant als de *Taraxacum vulgare*, waar onze bijen massaal op vliegen, waar de fruittelers zo beducht voor zijn, waartegen de graslandbeheerders alsmaar geen goede herbicide kunnen vinden, waar menig apotheker medicijnen uit puurt, waar hazen, konijnen, paarden,

reeën, hommels, zweefvliegen, snuitkevers en noem maar op zo verzot op zijn?

En dan nog de herkomst van het woord *Taraxacum*. Volgens sommige schrijvers afkomstig van het Oudgriekse *taraxos* = 'wanorde'; er is veel fantasie voor nodig daar iets van te maken; anderen leiden het uit het Perzisch af(?). weer anderen zeggen eerlijk dat zij het niet weten.

Ik ben geen beroepsbioloog en probeer naar beste weten de gewone paardebloem te beschrijven. Ik heb wel verstand van het Oudgrieks: de woordafleiding is geen probleem, zoals ik nader zal aangeven. Voor ons imkers is de Paardebloem een fantastische plant; daar kunnen we niet omheen.

De plant

De Gewone Paardebloem (*Taraxacum officinale*) behoort tot de bijzonder rijke familie van de Compositieten, die als bloeiwijze gemeen hebben, dat op 'hoofdjes' talloze buis- en/of lintbloemen staan. In veel gevallen hebben de bloeiwijzen een

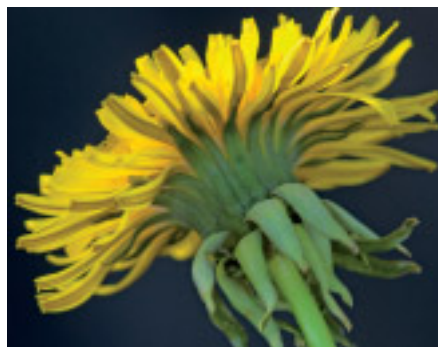
geel hart, gevormd door talloze buisbloemen, die omringd worden door een of meer rijen stralende randbloemen. Dit zijn de z.g. Margrietachtigen; de vaak witte straalbloemen lokken de insecten naar de bloem; de gele buisbloemen moeten tot vruchtvorming leiden.

Bij andere soorten staan er op de hoofdjes alleen lintbloemen, die zelf door haar geur en kleur de bestuivers aantrekken. De bloempjes zijn tweeslachtig en produceren zowel nectar als pollen. Tot deze groep behoort de paardebloem.

De plant is een overjarig kruid, bestaat uit een horizontaal gespreid bladrozet op een stevige penwortel; het blad is diep ingesneden en getand; vanuit het centrum komen vele bladloze, holle bloeistelen omhoog, waarop de bloemhoofdjes staan. Kenmerkend is het witte, bittere en kleverige melksap, dat in de hele plant aanwezig is en dat de holle bloemsteel zozeer vult, dat het bij het breken naar buiten komt vloeien. De plant kan laag blijven (10 cm)

Rozet.

Twee rijen schutbladen dragen en beschermen de bloeiwijze.

Talloze lintbloemen staan genesteld op één hoofdje.

De stijl groeit tot ver buiten de helmknoppenbuis; daarna ontvouwt zich het tweelobbig stempel.

De stijl heeft het pollen mee naar buiten genomen; de bij veegt het op in haar haren.

In het pollenkorfje krijgt het pollen een donker-oranje kleur.

maar ook tot 50 cm uitgroeien. De hoofdbloei is in het voorjaar maar kan tot in de herfst doorgaan.

Van oorsprong is het een plant van de gematigde streken in Europa en Azië; de mens verspreidde haar de gehele aarde over vanwege de bijzondere medische eigenschappen. Wetenschappers proberen nog immer manieren te vinden om de plant uit te roeien dan wel te stimuleren en uit te breiden.

Er zijn maar weinig composieten die zó vroeg in het voorjaar bloeien en zó massaal voorkomen, dat zij bijzonder aantrekkelijk zijn voor een keur aan insecten, met een ruim aanbod van nectar en pollen.

Bloeiwijze

Op een vlak, wit of geelachtig hoofdje staan een paar honderd tweeslachtige lintbloemen, waarvan de structuur niet anders is dan die van de buisbloemen van de Margrietachtige soorten: vijf heldergele kroonblaadjes zijn tot een buis vergroeid en worden aan één zijde verlengd tot een lang rechtopstaand lint; in de kroonbuis bevindt zich een tweede buis, gevormd door de vijf langwerpige helmknoppen, die aan de binnenzijde het pollen afgeven. Vanuit het onderstandig vruchtbeginsel, dat op het hoofdje staat, komt door de pollenbuis heen, één stijl omhoog en veegt het rijpe pollen naar buiten; de stijl groeit tot ver buiten de pollenbuis en ontvouwt daarna haar tweelobbig stempel.

De kelk, aan de voet van het bloempje, bestaat uit een haarkrans (de pappus) en zal naderhand, als de bloem is afgevallen, als parachute de vrucht meevoeren op de wind.

Op het hoofdje zijn de binnenste lintbloemen korter dan de buitenste; de bloei begint aan de rand en beweegt zich vervolgens naar binnen. Om het hoofdje heen sluit een krans van omwindselblaadjes in twee rijen de bloem beschermend af; zo is er vanaf de namiddag of als het gaat regenen geen bloem te zien en lijkt alles groen.

De bloem gaat, als de zon schijnt, al vroeg open; de hoogste pollen- en nectarproductie heeft zij rond 09.00 uur; dit is ook de tijd, dat zij de meeste honingbijen aantrekt; de andere insectensoorten zijn minder klokgevoelig.

De Denen waarderen de P/N waarde op 3/3; de Duitsers op 3/4; Koster maakt 5/5. Het pollen is donkeroranje; de nectar is geelachtig-amber, smaakt zoetig en heeft een sterke geur. Op een veldje als op de foto zijn de honingkamers snel gevuld.

Bestuiving en bevruchting

In onze noordelijke streken heeft de Paardebloem op zich geen bestuiving nodig om tot vruchtzetting te komen. Het pollen is doorgaans zonder structuur en steriel; ook zonder bevruchting groeit de eicel uit tot een levensvatbaar zaadje, dat haploïd is omdat de vader ontbreekt. De planten die eruit ontstaan -en soms is dat een heel veld- zijn alle gelijkvormige klonen van de

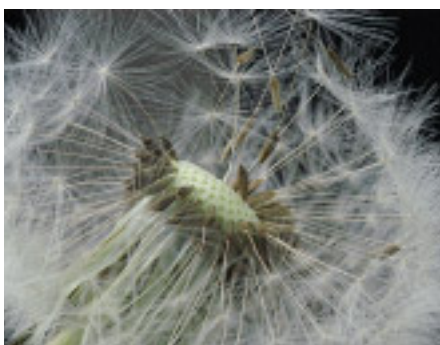
moeder. Toch komt ook volwaardige bevruchting voor en ontstaan nieuwe moederplanten die weer tot kloonskolonies leiden met afwijkende eigenschappen. Dit leidt ertoe, dat plantkundigen talloze en onontwarbare microsoorten gaan beschrijven en onderscheiden.

Het eigenaardige is, dat in meer zuidelijke streken, al vanaf Noord-Frankrijk, het pollen wél normaal vruchtbaar is en de planten functioneren in het normale vader-/moederpatroon. De afwisselende eigenschappen van de planten, die hieruit ontstaan, leiden evenwel niet tot soortvorming; onderlinge kruisingen blijken gewoon vruchtbaar te zijn. Het lijkt daarom niet zinvol je druk te maken over de honderden microsoorten, die in onze plantenboeken worden beschreven.

Naamgeving

Taraxacum is de officiële naam van de Paardebloem; als zoveel plantnamen komt het woord uit het Oudgrieks en betekent daar: 'medicijn tegen darmstoornissen' (*taraxis* = darmstoornis; *akos* = medicijn). 'Officinale' = 'bij de apotheek in gebruik'. Het toevoegsel onderschrijft de medische betekenis van de plant. De plant bevat de bitterstof taraxine, gebruikt ter bestrijding van kwalen aan het spijsverteringskanaal, maag, darm, lever en nieren.

Naar het diepgetande blad heeft in veel talen de plant de naam: Leeuwentand; Duits: Löwenzahn; Frans: Dent-de-lion; in het Engels verbasterd tot: Dandelion.

De oorspronkelijke kelkhaartjes dragen het zaadje op de wind naar ver buiten de moederplant.

*Is de *Taraxacum officinale* dezelfde plant als de *Taraxacum vulgare*, waar onze bijen massaal op vliegen en waar de fruittelers zo beducht voor zijn?*